JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
F. G. JACOBS
17 päivänä helmikuuta 2000 *

1. Esillä olevassa asiassa haetaan muutosta yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antamaan tuomioon, [1] jolla kyseinen tuomioistuin hylkäsi italialaisen insinööritoimiston, TEAM Srl:n, esittämän vahingonkorvauskanteen. Vahingon on väitetty aiheutuneen ensinnäkin komission päätöksestä peruuttaa Varsovan rautatieliittymän nykyaikaistamisen toteutettavuustutkimusta koskeva tarjouspyyntömenettely ja toiseksi tämän jälkeen tehdystä toteutettavuustutkimusta koskevasta rajoitetusta tarjouspyynnöstä.

Taustalla olevat tosiseikat ja asian käsittely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

2. PHARE-ohjelma perustuu taloudellisen tuen myöntämisestä Unkarin tasavallalle ja Puolan kansantasavallalle 18 päivänä joulukuuta 1989 annettuun neuvoston asetukseen (ETY) 3906/89, [2] ja ohjelma on laajennettu koskemaan myös muita Keski- ja Itä-Euroopan maita. Euroopan yhteisö myöntää PHARE-ohjelman kautta taloudellista tukea kyseisissä maissa käynnissä olevaa taloudellista ja yhteiskunnallista uudistusta tukevien toimenpiteiden toteuttamiseen.

3. Asetuksen N:o 3906/89 3 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Tämän asetuksen perusteella rahoitettavia hankkeita valittaessa on otettava huomioon saajamaan itse esittämät toivomukset."

4. General Regulations for Tenders and the Award of Service Contracts financed from PHARE/TACIS Funds -sääntöjen (tarjouspyyntöjä ja PHARE/TACIS -rahastosta rahoitettujen palvelusopimusten tekemistä koskevat yleiset säännöt, jäljempänä yleiset

* — Alkuperäinen kieli: englanti.

1 — Asia T-13/96, TEAM v. komissio, tuomio 29.10.1998 (Kok. 1998, s. II-4073).

2 — EYVL 1989, L 375, s. 11; sellaisena kuin se on muutettuna 17.9.1990 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2698/90 (EYVL 1990, L 257, s. 1), 23.12.1991 annetulla neuvoston asetuksella N:o 3800/91 (EYVL 1991, L 357, s. 10), 7.8.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2334/92 (EYVL 1992, L 227, s. 1), 30.6.1993 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1764/93 (EYVL 1993, L 162, s. 1) ja 12.6.1995 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1366/95 (EYVL 1995, L 133, s. 1).

säännöt) 23 artiklan toisinnossa,[3] jota sovellettiin pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikana, säädetään seuraavaa:

— —

"Tarjouspyyntömenettelyn peruuttaminen

1. Hankintaviranomainen voi ennen sopimuksen tekemistä päättää lopettaa tai peruuttaa tarjouspyyntömenettelyn 2 kohdan mukaisesti tai määrätä, että tarjouspyyntömenettely aloitetaan uudelleen, jolloin voidaan tarvittaessa soveltaa muutettuja urakkaehtoja. Hankintaviranomaisella ei ole tässä tapauksessa minkäänlaista korvausvelvollisuutta tarjoajille, ja se voi toimia edellä mainitulla tavalla missä tahansa sopimuksen tekemiseen johtavan menettelyn vaiheessa.

2. Tarjouspyyntömenettely voidaan lopettaa tai peruuttaa erityisesti seuraavissa tapauksissa:

— —

d) jos tarjouspyyntömenettelyn tai sopimuksen teon tavanomainen toteuttaminen on poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi mahdotonta

3. Siinä tapauksessa, että tarjouspyyntömenettely peruutetaan, hankintaviranomainen ilmoittaa siitä sitovan tarjouksen jättäneille tarjoajille. Heillä ei ole oikeutta minkäänlaiseen korvaukseen."

5. Komissio teki 13.6.1995 E-20-väylän Varsovan rautatieliittymän nykyaikaistamisen toteutettavuustutkimusta koskevan rajoitetun tarjouspyynnön (jäljempänä 13.6.1995 tehty tarjouspyyntö) Tutkimus oli tarkoitus rahoittaa PHARE-hankkeesta PL 9406 (vuoden 1994 liikenneinfrastruktuuria koskeva ohjelma). Tarjouspyyntö lähetettiin muun muassa TEAMille ja Centralne Biuro Projektowo-Badawcze Budownictwa Kolejowegolle (jäljempänä Kolprojekt), joka on Puolan oikeuden mukaan perustettu valtionyhtiö, joka tarjoaa insinööripalveluja rautatiealalla. Osallistuakseen hankkeeseen yhdessä nämä kaksi yritystä muodostivat yhtymän, ja esittivät tarjouksensa, jossa Kolprojekt oli päätarjoajana.

6. Komissio ilmoitti tarjouksensa jättäneille tarjoajille 16.11.1995 päivätyllä telekopiolla, että tarjouspyyntö oli peruutettu urakkaehtojen muuttumisen ja uusien tavoitteiden vuoksi (jäljempänä riidanalainen päätös).

3 — Esitetty yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen antaman tuomion 4 kohdassa.

7. Komissio teki 4.12.1995 "Puolan hallituksen nimissä" uuden rajoitetun tarjouspyynnön (jäljempänä riidanalainen tarjouspyyntö) E-20 TEN -väylällä sijaitsevan Varsovan risteysaseman nykyaikaistamisen toteutettavuustutkimuksesta. Kantaja oli yksi niistä yrityksistä, joilta pyydettiin tarjouspyyntöä, Kolprojektilta sen sijaan ei. Riidanalaisen tarjouspyynnön urakkaehtojen henkilöstöä ja paikallista osallistumista koskevan otsakkeen alla kuitenkin todettiin, että tarjouskilpailun voittajan on työskenneltävä yhdessä Kolprojektin kanssa ja että viimeksi mainitun yhtiön osallistumista varten myönnetyt varat muodostavat 25 prosenttia hankkeen rahoituksesta. Muilta osin urakkaehdot näyttävät olevan samat kuin 13.6.1995 tehdyssä tarjouspyynnössä.

8. Vastauksena useiden tarjoajien kysymyksiin ja huomautuksiin, joissa tuotiin esiin urakkaehtojen epäselvyys saatavilla olevien tietojen, tiedonkeruun ja Puolan hallintoelinten osallistumisen osalta, komission asianomaisen yksikön päällikkö ilmoitti 21.12.1995 päivätyssä telekopiossaan, että se aikoi selkiyttää asiaa Puolan viranomaisten kanssa täsmentääkseen urakkaehtoja ja vahvistaakseen tarjousten jättämiselle uuden määräajan. Telekopiossa todettiin, ettei tarjouksia voida tällä välin tehdä ja että määräaikaa siirretään tuonnemmaksi.

9. Kantaja ja Kolprojekt nostivat 26.1.1996 yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteen, jossa ne vaativat 16.11.1995 päivättyyn kirjeeseen sisältyneen riidanalaisen päätöksen ja tarjouspyynnön kumoamista, näillä toimilla niille aiheutetun vahingon korvaamista ja sitä, että kulut määrättäisiin komission maksettaviksi.

10. Puolan tasavallan liikenne- ja merenkulkuministeriö pyysi 28.5.1996 päivätyssä telekopiossaan komissiota vetämään Varsovan rautatieliittymää koskevan tutkimuksen pois PHARE PL 9406 -ohjelmasta ja korvaamaan sen muilla kiireellisillä rautatiehankkeilla. Ministeriö totesi, että tarjousten tekeminen oli keskeytetty useaksi kuukaudeksi ja ettei tutkimusta voitaisi tehdä. Se mainitsi lisäksi ulkoisia tekijöitä, jotka liittyvät rautatieliittymän suunniteltuun nykyaikaistamiseen ja erityisesti E-20-rautatien Varsova—Terespol-osuuden parantamiseen ja toista rautatieväylää koskeviin investointeja edeltäviin uusiin ensisijaisiin toimiin.

11. Pääosaston IA apulaispääjohtaja ilmoitti 3.6.1996 päivätyllä kirjeellä Puolan ministeriölle, että komissio oli suostunut sen esittämään pyyntöön. Apulaispääjohtaja totesi lisäksi, että koska tutkimusta koskevaa tarjouspyyntöä ei ollut enää mitään syytä jatkaa, komissio oli päättänyt peruuttaa koko menettelyn yleisten sääntöjen 23 artiklan 2 kohdan d alakohdan perusteella.

12. Samana päivänä päivätyllä kirjeellä asianomaisen pääosaston pääjohtaja ilmoitti kantajalle ja Kolprojektille Puolan

ministeriön pyynnöstä sekä tästä seuranneesta komission päätöksestä peruuttaa tarjouspyyntömenettely yleisten sääntöjen 23 artiklan 2 kohdan d alakohdan perusteella.

13. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (neljäs jaosto) totesi vastauksena komission kanteeseen, että lausunnon antaminen kumoamisvaatimuksista raukeaisi ja että vahingonkorvausvaatimuksia koskeva oikeudenkäyntiväite ratkaistaisiin pääasian yhteydessä. [4]

14. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen neljännen jaoston puheenjohtaja poisti 8.5.1998 antamallaan määräyksellä [5] Kolprojektin nimen ensimmäisen oikeusasteen rekisteristä, koska kantajat olivat ilmoittaneet vastineessaan, että Kolprojekt halusi vetäytyä oikeudenkäynnistä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antama tuomio

15. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antaman tuomion sisältö esitetään tuomion 68—79 kohdassa. Tuomioistuimen antaman tuomion sisältö esitetään tiivistetysti seuraavassa.

16. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi ensinnäkin, että kustannukset ja kulut, joita tarjoajalle oli aiheutunut tämän osallistumisesta tarjouspyyntömenettelyyn, eivät voineet periaatteessa muodostaa vahinkoa, joka voitaisiin korjata vahingonkorvauksin, ensinnäkin koska tarjouspyyntömenettelyyn sovellettavassa yleisten säännösten 23 artiklassa säädetään hankintaviranomaisten mahdollisuudesta lopettaa tai peruuttaa tarjouspyyntömenettely joutumatta minkäänlaiseen korvausvelvollisuuteen ja toiseksi koska tarjoajia varten laadituissa ohjeissa, jotka oli liitetty 13.6.1995 tehtyyn tarjouspyyntöön, säädettiin, ettei hankintaviranomainen ole velvollinen hyväksymään edullisinta tarjousta tai tekemään sopimusta. [6]

17. Seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli lainvastaisuuteen ja syy-yhteyteen liittyviä kysymyksiä, koska 23 artiklaa ei voida soveltaa, jos tarjouspyyntömenettelyssä tapahtunut yhteisön oikeuden rikkominen on vaikuttanut tarjoajan mahdollisuuksiin saada sopimus. [7] Tuomioistuin totesi, ettei TEAM ollut osoittanut, että tällaista yhteisön oikeuden rikkomista olisi tapahtunut ja että joka tapauksessa syynä sopimuksen saantimahdollisuuden menetykseen oli se, että toteuttamistutkimusta koskeva ohjelma vedettiin pois PHARE PL 9406 -ohjel-

4 — Asia T-13/96, TEAM ja Kolprojekt v. komissio (Kok. 1997, s. II-983).

5 — Ei julkaistu Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeustapauskokoelmassa.

6 — Tuomion 69—71 kohta.

7 — Tuomion 72—75 kohta.

masta, (ja komission tälle antama hyväksyntä, joka perustui asetuksen N:o 3906/89 3 artiklan 2 kohtaan), minkä ei ole osoitettu olleen yhteisön oikeuden vastaista tai aiheutuneen komission väitetystä toiminnasta.

18. Seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli vahinkoa, jonka oli väitetty aiheutuneen siitä, ettei sopimusta ollut tehty. [8] Se katsoi, että koska kantaja ei voinut olla varma sopimuksen saamisesta, vahinko ei ollut todellinen eikä sitä ollut tapahtunut, vaan se liittyi tulevaisuuteen ja oli siten ainoastaan oletettu. Yrityskuvalle aiheutuneen väitetyn vahingon osalta ei ollut mitään syy-yhteyttä komission lainvastaisen toiminnan ja siitä aiheutuneen väitetyn vahingon välillä.

19. Tästä syystä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vahingonkorvausvaatimuksen perusteettomaksi. [9]

20. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti lisäksi kantansa kahdesta asiakirjasta, joihin TEAM pyrki perustamaan kantansa suullisessa käsittelyssä. Nämä asiakirjat olivat Puolan tasavallan liikenne- ja merenkulkuministeriön komissiolle lähettämä 21.8.1995 päivätty kirje ja luottamuksellinen versio komission ja edellä mainitun ministeriön edustajien välisen, Brysselissä 13.9.1995 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta, jossa arvioidaan 13.6.1995 tehdyn tarjouspyynnön seurauksena jätettyjä tarjouksia. Tuomioistuin totesi, [10] etteivät asiakirjat olleet merkityksellisiä riidan ratkaisun kannalta, minkä vuoksi se ei ottanut niitä huomioon tuomiossaan. Se ei kuitenkaan käsitellyt tuomiossaan komission esittämää oikeudenkäyntiväitettä, joka koski kyseisten asiakirjojen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitettyjä oikeudenkäyntivirheitä koskevat valitusperusteet

21. TEAMin kahden ensimmäisen valitusperusteen voidaan katsoa kuuluvan tämän otsakkeen alle. Valitusperusteissa väitetään, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa on edellä mainittujen kahden asiakirjan käsittelyssä tapahtunut oikeudenkäyntivirheitä, jotka ovat TEAMin edun vastaisia.

Kyseessä olevien kahden asiakirjan tausta

22. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pyysi 11.5.1998 päivätyllä kirjeellä työjärjestyksensä 64 artiklan nojalla komissiota esittämään 20.5.1998 mennessä riidanalaista päätöstä ja tarjouspyyntöä koskevat pöytäkirjat, selvitykset ja muistiot sekä kahta asianomaista tarjouspyyntömenettelyä koskevan, komission ja Puolan viranomaisten 13.6.—4.12.1995 käymän kirjeenvaihdon. Komissio lähetti

8 — Tuomion 76 ja 77 kohta.

9 — Tuomion 78 kohta.

10 — Tuomion 79 kohta.

mainitut asiakirjat 20.5.1998 päivätyn kirjeensä liitteinä todeten kuitenkin, etteivät ne olleet merkityksellisiä oikeudenkäynnin kannalta ja että ne olivat joka tapauksessa luottamuksellisia. Tämän vuoksi komissio pyysi, ettei tuomioistuin liittäisi niitä asiakirjakansioon tai antaisi niitä tiedoksi kantajalle kuulematta ensin sen lisähuomautuksia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin palautti asiakirjat komissiolle 4.6.1998 ja pyysi komissiota esittämään asiakirjoista sellaiset versiot, jotka eivät olisi luottamuksellisia. Komissio vastasi pyyntöön 5.6.1998 päivätyllä kirjeellä, jonka liitteenä se lähetti muut asiakirjat, joista oli asianmukaisesti poistettu kaikki luottamukselliset tiedot. Komissio totesi kirjeessä, ettei sen tehtävänä ole toimittaa Puolan hallituksen tai viranomaisten asiakirjoja ja että asiakirjat ovat joka tapauksessa merkityksettömiä oikeudenkäynnin kannalta.

23. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lähetti asiakirjat, Puolan tasavallan liikenne- ja merenkulkuministeriön komissiolle lähettämän 21.8.1995 päivätyn kirjeen sekä sellaisen version komission ja edellä mainitun ministeriön edustajien välisen, Brysselissä 13.9.1995 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta, jossa arvioidaan 13.6.1995 tehdyn tarjouspyynnön seurauksena jätettyjä tarjouksia, edelleen TEAMille 12.6.1998.

24. Komissiolle osoitettu 21.8.1995 päivätty kirje oli vastaus komission lähettämään 11.8.1995 päivättyyn kirjeeseen, jossa komissio oli todennut, ettei se voinut hyväksyä tarjouspyyntöä koskevaa arviointikertomusta (jossa TEAMia ja Kolprojektia oli suositeltu) ja tarjouspyyntömenettelyn lopputulosta, ja kertonut, että jos Puolan viranomaiset haluaisivat, että tutkimus rahoitetaan PHARE-hankkeesta, olisi toteutettava uusi arviointi. Puolan liikenne- ja merenkulkuministeriö ilmaisi 21.8.1995 päivätyssä kirjeessään komission kantaa koskevan hämmästyksensä ja pyysi komissiolta selvennystä asiaan, mutta myönsi kuitenkin, että komissio tekisi lopullisen päätöksen tarjouskilpailun voittajasta.

25. Komission kantaa oli tarkoitus selventää 13.9.1995 pidetyssä kokouksessa, jonka pöytäkirjasta käy ilmi kaksi yritystä, joiden komissio katsoi tehneen taloudellisesti yhtä kannattavat tarjoukset. TEAM ei ollut kumpikaan näistä yrityksistä, vaan se oli kolmannella sijalla. Pöytäkirjan liitteessä yritysten valinnalle esitetään yksityiskohtaiset perustelut, joita tukee taulukko, johon on laskettu kunkin viiden tarjoajan pisteet prosentteina eri arviointiperusteiden mukaan.

26. TEAM pyysi 25.6.1998 pidetyssä suullisessa käsittelyssä, että kyseiset kaksi asiakirjaa liitettäisiin tuomioistuimen asiakirjakansioon. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei suostunut pyyntöön, koska se katsoi, että asiakirjat olivat merkityksettömiä.

Yhteenveto väitteistä

27. TEAM huomauttaa, että se kehotti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta pyytämään komissiolta pöytäkirjat kaikista asiaa koskevista kokouksista ja kirjeenvaihdon ensimmäisen kerran jo 26.1.1996 eli kaksi ja puoli vuotta ennen sitä kun tuomioistuin teki muodollisen pyyntönsä. TEAM väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toimissaan rikkonut selkeästi TEAMin puolustautumisoikeutta, koska TEAMin tekemä asiakirjapyyntö toteutettiin kohtuuttomalla viipeellä, minkä vuoksi se ei voinut esittää kirjallisia huomautuksia ja minkä vuoksi sillä oli vain vähän aikaa tutustua asiakirjoihin valmistautuakseen suulliseen käsittelyyn.

28. TEAM väittää lisäksi, että sen puolustautumisoikeutta loukattiin vielä vakavammin, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kieltäytyi ottamasta huomioon kahta edellä mainittua asiakirjaa; tuomioistuin päätti näin ollen sellaisista kysymyksistä, jotka ovat olennaisia TEAMin puolustautumisoikeuden käytön kannalta, kuten asiakirjojen merkityksestä ja luottamuksellisuudesta, antamatta TEAMille tilaisuutta kertoa omaa näkökantaansa. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki vakavan oikeudenkäyntivirheen, kun se kantaansa perustelematta totesi, että asiakirjat olivat merkityksettömiä, ja kun se ei näin ollen ottanut niitä ratkaisussaan huomioon.

29. TEAM toteaa lisäksi, että tuomioistuin vääristi todisteita todetessaan, ettei todisteilla ollut merkitystä oikeudenkäynnin kannalta, sillä asiakirjat todellakin olivat merkityksellisiä ainakin kanteen kahden väitteen asianmukaisen arvioinnin kannalta. Nämä väitteet koskivat nimittäin komission toimien laittomuutta ja komission ratkaisevaa asemaa tarjouspyyntömenettelyn muuttamisessa ja sen peruuttamisessa.

30. Lopuksi TEAM toteaa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustellut mitenkään päätöstään, jonka mukaan asiakirjat olivat merkityksettömiä, mikä jo itsessään riittää mitätöimään sen antaman tuomion.

31. Komissio huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi tuomion kahden vuoden ja kymmenen kuukauden kuluttua kanteen nostamisesta kyseisessä tuomioistuimessa. Komissio kiinnittää kuitenkin huomiota esillä olevan asian epätavallisiin piirteisiin, eli siihen, että tuomioistuinta pyydettiin lausumaan tosiseikoista, jotka olivat tapahtuneet oikeudenkäyntimenettelyn jo alettua, että TEAM esitti kärsimänsä vahingon määrän vasta 8.10.1997 jättämässään vastineessa (vuosi ja kymmenen kuukautta oikeudenkäyntimenettelyn aloittamisen jälkeen) ja että vasta tuona samana päivänä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle ilmoitettiin Kolprojektin luopuvan vaatimuksistaan. Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole voinut muodostaa tarkkaa käsitystä tilanteesta ennen kirjallisen menettelyn päättymistä eli vuoden 1997 marraskuun loppua. Näissä olosuhteissa ei voida väittää, että toukokuussa 1998 toteutetut selvittämistoimet tehtiin kohtuuttomalla tai epäoikeudenmukaisella viipeellä.

32. Sen osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitettiin jättäneen ottamatta kyseiset asiakirjat huomioon, komissio toteaa, että tuomioistuimen päätöksen taustalla oleva logiikka osoitetaan selkeästi tuomion 79 kohdassa, joka alkaa sanoilla "in view of the foregoing" (edellä mainittu huomioon ottaen), mikä merkitsee, että sitä on luettava yhdessä tuomion 12,[11] 73, 74 ja 75 kohtien kanssa.

Asian arviointi

33. TEAM valittaa ensisijaisesti, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin i) pyysi esittämään asiakirjat kohtuuttomalla viipeellä, ii) päätti TEAMia kuulematta kysymyksistä — erityisesti asiakirjojen merkityksellisyydestä ja luottamuksellisuudesta — jotka olivat olennaisia TEAMin puolustautumisoikeuden kannalta, iii) virheellisesti kieltäytyi ottamasta asiakirjoja huomioon ja vääristi todisteita todetessaan, etteivät asiakirjat olleet merkityksellisiä ja iv) ei perustellut ratkaisuaan.

34. Vaikka yhteisöjen tuomioistuin ei yleensä voi valvoa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen sisäisiä johtotoimia,[12] ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinkäsittelyn kohtuuton kesto voi kuitenkin olla valitusperusteena.[13] Esillä olevassa asiassa mikään ei kuitenkaan tue väitettä siitä, että asiakirjojen esittämistä olisi pyydetty kohtuuttomalla viipeellä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti vasta 13.6.1997 antamassaan määräyksessä lykätä päätöstään komission tekemästä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä koskevasta oikeudenkäyntiväitteestä ja lausua ensin vahingonkorvausvaatimuksen sisällöstä. Seuraavassa kuussa eli 16.7.1997 komissio jätti vastineensa, jossa se viittasi notaarin vahvistamaan asiakirjaan, jolla Kolprojektin edustajat peruuttivat asianajajilleen (jotka työskentelivät myös TEAMin hyväksi) myöntämänsä asianajovaltuudet, ja totesi, että nämä olivat kehottaneet asianajajiaan keskeyttämään kaikki Kolprojektin nimissä tehtävät toimet. Kyseinen asiakirja liitettiin myös TEAMin 8.10.1997 jättämään vastineeseen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi 8.5.1998 antamassaan määräyksessä, että tämä on tulkittava oikeudenkäynnin keskeytymiseksi sen työjärjestyksen 99 artiklan nojalla, minkä vuoksi kantajan eli Kolprojektin nimi oli poistettava rekisteristä. Kolme päivää myöhemmin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti komissiolle ensimmäisen pyynnön asiaa koskevista asiakirjoista. Edellä kuvatuissa olosuhteissa TEAMin hakemuksen ja komissiolle esitetyn ensimmäisen pyynnön välistä viivettä ei voida pitää kohtuuttomana tai liiallisena.

35. Niiden valitusten osalta, jotka koskevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toimintaa sen päättäessä asiakirjojen merkityksellisyydestä ja luottamuksellisuudesta, yhteisöjen tuomioistuin on useaan otteeseen korostanut, että ainoastaan

11 — Kohdassa esitetään tiivistetysti Puolan liikenne- ja merenkulkuministeriön telekopio, jossa komissiota pyydettiin peruuttamaan PHARE-ohjelmasta rahoitettava tutkimus: ks. edellä 10 kohta.

12 — Asia C-173/95 P, Hogan v. yhteisöjen tuomioistuin, määräys 14.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4905, 15 kohta).

13 — Asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998 (Kok. 1998, s. I-8417).

ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi arvioida esille tuotujen todisteiden arvoa ja että arviointi ei muodosta oikeuskysymystä, johon kohdistetaan yhteisöjen tuomioistuimen valvontaa, ellei todisteita ole vääristelty. [14] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antamassa tuomiossa ei ole mitään viitteitä siitä, että tuomioistuin olisi vääristellyt todisteita.

36. Tarkasteltaessa lähemmin luottamuksellisuutta koskevaa perustetta ilmenee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ja tarkemmin sanoen sen jaoston, jolle asian käsittely on osoitettu, tehtävänä on arvioida asianosaisten esiin tuomia oikeudenkäyntimenettelyä koskevia näkökohtia ja erityisesti kysymyksiä, jotka liittyvät salaisten tai luottamuksellisten asiakirjojen toimittamiseen asianosaisten välillä. [15] Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin joka tapauksessa näki asiakirjojen luottamukselliset versiot ja katsoi niiden olevan merkityksettömiä. Koska tähän päätökseen ei voida hakea muutosta, kuten edellä totesin, näyttää siltä, ettei mitään erillistä luottamuksellisuutta koskevaa valitusperustetta ole.

37. Mitä tulee TEAMin puolustautumisoikeutta koskeviin valitusperusteisiin on selvää, että TEAMilla oli mahdollisuus tutustua kyseisiin kahteen asiakirjaan. TEAM sai sekä kirjeen että pöytäkirjan version, joka ei ollut luottamuksellinen, lähes kaksi viikkoa ennen kuulemistilaisuutta. Lisäksi TEAM on myöntänyt, että se oli tällä välin hankkinut kyseisestä kahdesta asiakirjasta omat kopiot, joihin kuului todennäköisesti myös pöytäkirjan luottamuksellinen versio, joka on TEAMin kanteen liitteenä.

38. Lopuksi TEAM väittää, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustellut, miksi se katsoi kyseisten asiakirjojen olevan merkityksettömiä. Vaikka onkin totta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa on noudatettava yleistä periaatetta, jonka mukaan kaikkien tuomioistuinten on esitettävä perustelut, joihin niiden päätökset pohjautuvat, ja erityisesti perustelut sille, mikä sai tuomioistuimen hylkäämään nimenomaisesti sille esitetyn valituksen, [16] kyseinen periaate ei merkitse sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on annettava perustelut kaikista oikeudenkäyntimenettelyä ja todisteita koskevista asioista tekemistään päätöksistä. Periaate edellyttää, että tuomioistuimen on vastattava kaikkiin oikeudellisiin perusteisiin, jotka on saatettu sen käsiteltäviksi, muttei välttämättä lisäperusteisiin. [17] Erityisesti on todettava, että tuomioistuin ei ole velvollinen perustelemaan kustakin todisteesta tekemäänsä arviota, sillä kuten edellä on todettu, tällaiset arviot koskevat tosiseikkoja eivätkä ne ole oikeuspäätöksiä.

39. Näin ollen TEAMin esittämät valitusperusteet, jotka koskevat ensimmäisen

14 — Ks. esim asia C-362/95 P, Blackspur DIY ym. v. Euroopan unionin neuvosto ja Euroopan yhteisöjen komissio, tuomio 16.9.1997 (Kok. 1997, s. I-4775, 29 kohta).

15 — Yhdistetyt asiat T-134/94, T-136/94—T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. v. komissio, määräys 10.12.1997 (Kok. 1997, s. II-2293, 41 kohta).

16 — Asia C-283/90 P, Vidrányi v. komissio, tuomio 1.10.1991 (Kok. 1991, s. I-4339, 29 kohta).

17 — Asiassa Vidrányi annetun tuomion 31 kohta; ks. myös julkisasiamies Van Gervenin esittämä ratkaisuehdotus asiassa C-68/91 P, Moritz v. komissio, tuomio 17.12.1992 (Kok. 1992, s. I-6849, ratkaisuehdotuksen 7 kohta).

oikeusasteen tuomioistuimen väitettyä oikeudenkäyntivirhettä, ovat perusteettomia.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen TEAMin kanneperusteista esittämää tulkintaa koskeva valitusperuste

40. TEAM väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut kahdessa kohdassa virheellisesti kanteessa esitettyjä perusteita ja näin ollen arvioinut virheellisesti niiden oikeusvaikutuksia: ensimmäinen kohta koskee väitettyä vahinkoa ja toinen syy-yhteyttä.

Korvattavan vahingon käsite

41. Ensinnäkin TEAM arvostelee tuomioistuimen toteamusta siitä, että sen aiheutuneeksi väittämä vahinko ja erityisesti se, ettei sopimusta tehty, voitaisiin korvata ainoastaan siinä tapauksessa, että TEAMilla olisi oikeus sopimuksen saamiseen. TEAM huomauttaa korostaneensa kirjallisissa ja suullisissa vetoomuksissaan, ettei sen valituksen aiheena oleva vahinko johtunut siitä, ettei sopimusta tehty, vaan erilaisesta oikeudellisesta tilanteesta. On vakiintuneiden sääntöjen mukaista, että kun tarjouspyyntömenettelyssä on ilmennyt sääntöjenvastaisuuksia, tarjoaja, joka on noudattanut säädettyä menettelyä, voi hakea korvausta sekä sopimuksen saamista koskevan mahdollisuuden menettämisestä että tarjouspyyntömenettelyyn osallistumisesta aiheutuneista kustannuksista ja kuluista riippumatta siitä, mikä on sopimuksen tekoon johtavan tarjouspyyntömenettelyn todellinen tai mahdollinen lopputulos. Tämä periaate perustuu ajatukseen siitä, että tarjoajalla on ainakin mahdollisuus saada sopimus ja että nimenomaan tämän mahdollisuuden vuoksi hänelle aiheutuu kustannuksia tarjouspyynnön esittämisestä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vääristellyt TEAMin vahinkoja koskevia väitteitä, kun se on jättänyt kokonaan huomioon ottamatta ne oikeudelliset periaatteet, joihin asiassa viitattiin. Näin ollen tuomioistuin on tehnyt vakavan oikeudellisen virheen.

42. Komissio vastaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on itse asiassa tarkastellut sopimuksen saamismahdollisuuden menettämistä koskevaa vahingonkorvausvaatimusta ja todennut, että vahinko aiheutui Puolan hallituksen toimista sen peruuttaessa tutkimuksen tekemisen eikä siitä, että komissio on rikkonut yhteisön oikeutta. TEAM on lisäksi myöntänyt tämän ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle antamassaan vastineessa, jossa se totesi, että Puolan viranomaisten päätös peruuttaa tutkimus ei todellakaan lieventänyt väitettyä vahinkoa, vaan teki siitä korjaamattoman. Tuomioistuin on lisäksi todennut, ettei TEAM ole osoittanut komission rikkoneen yhteisön oikeutta.

43. TEAMin kyseistä valitusperustetta ei mielestäni voida hyväksyä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esittämässään kanteessa TEAM jaottelee vahingonkorvauspyyntönsä i) kuluihin ja kustannuksiin, ii) sopimuksen tekemättömyy-

destä aiheutuneisiin menetyksiin ja iii) yrityskuvan vahingoittumiseen. Sama jaottelu toistuu TEAMin 8.8.1996 jättämässä vastineessa komission oikeudenkäyntiväitteeseen kanteen raukeamisesta ja TEAMin 8.10.1997 antamassa vastauksessa. Lisäksi se korostuu näissä molemmissa asiakirjoissa esitetyissä vahingonkorvausvaateiden määrissä. Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että TEAM haki korvausta nimenomaan siksi, ettei se saanut sopimusta. Asianosainen ei voi esittää ensi kertaa vasta yhteisöjen tuomioistuimessa vaatimuksilleen perusteita, joihin se ei ole ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vedonnut. [18] Näin ollen myöskään tätä valitusperustetta ei voida hyväksyä.

44. Tämä valitusperuste on joka tapauksessa perusteeton. TEAM itsekin huomauttaa, että sopimuksen saamismahdollisuuden menettämisestä aiheutuva vahinko voi syntyä ainoastaan silloin, kun menettelyssä on toimittu sääntöjenvastaisesti. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 69 kohdasta käy selvästi ilmi, yleisten sääntöjen 23 artiklan 1 kohdan mukaan hankintaviranomainen voi ennen sopimuksen tekemistä päättää lopettaa tai peruuttaa tarjouspyyntömenettelyn tai määrätä, että tarjouspyyntömenettely aloitetaan uudelleen, jolloin tarvittaessa voidaan soveltaa muutettuja urakkaehtoja. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, tällainen säännös ei voi oikeuttaa komission toimintaa, joka on ristiriidassa oikeusvarmuuden ja luottamuksensuojan periaatteiden kanssa. Esillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole mitään viitteitä siitä, että näitä periaatteita olisi rikottu. Ei ole esimerkiksi mitään todisteita siitä, että TEAMin tapauksessa voitaisiin soveltaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa Embassy Limousines & Services vastaan Euroopan parlamentti [19] tekemää seuraavaa toteamusta: "jos hankintaviranomaisena oleva toimielin sitä vastoin ennen kuin sopimus on tehty tarjouskilpailun voittajan kanssa, rohkaisee tarjoajaa etukäteen toteuttamaan peruuttamattomia investointeja ja siten ylittämään —— tarjouksen tekemisestä aiheutuvat riskit, yhteisölle voi aiheutua sopimussuhteen ulkopuolinen vastuu." Tästä syystä en näe mitään syytä olla yhtymättä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamukseen siitä, ettei TEAM ole osoittanut komission rikkoneen yhteisön oikeutta.

Syy-yhteyden virheellinen arviointi

45. TEAM väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt virheellisen päätelmän syy-yhteydestä, koska sen antama tuomio perustuu siihen, ettei väitetty vahinko ollut aiheutunut komission lainvastaisista toimista tai menettelytavoista, vaan pikemminkin toteutettavuustutkimuksen peruuttamisesta, mistä Puolan viranomaiset olivat itse päättäneet. TEAM katsoo, ettei tämä pidä paikkaansa kahdesta syystä: ensinnäkin väitetty vahinko on syntynyt komission toimista ja toimintatavoista tarjouspyyntömenettelyn yhteydessä eikä se liity Puolan viranomaisten myöhemmin tekemiin päätöksiin

18 — Asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994 (Kok. 1994, s. I-1981, 59 kohta).

19 — Asia T-203/96, tuomio 17.12.1998 (Kok. 1998, s. II-4239).

ja toiseksi nämä päätökset syntyivät joka tapauksessa täysin tai osittain komission lainvastaisen toiminnan vuoksi.

46. TEAM väittää asiassa Embassy Limousines & Services vastaan Euroopan parlamentti[20] annetun tuomion perusteella, että komissio toimi lainvastaisesti, kun se kieltäytyi toimimasta arviointikomitean suosituksen mukaisesti. Tuomioistuimen olisi tämän vuoksi pitänyt todeta, että väitetty vahinko (sekä mahdollisuuden menettäminen että kulut ja kustannukset) oli suora seuraus komission toimista ja ettei sillä ollut mitään yhteyttä Puolan hallituksen myöhemmin tekemään päätökseen. Lisäksi koska sopimuksen tekemisen viivästyminen — joka johtui ainoastaan komission lainvastaisesta toiminnasta — oli olennainen syy, joka vaikutti Puolan viranomaisten päätökseen peruuttaa hanke, tuomioistuimen päätelmä siitä, ettei hankkeen peruuttamisen voida mitenkään katsoa johtuvan komission väitetyistä toimintatavoista, ei näytä olevan oikeutettu.

47. Komissio toteaa, että riidanalaiseen tarjouspyyntöön sisällytetty velvollisuus siitä, että tarjouskilpailun voittajan on työskenneltävä yhdessä Kolprojektin kanssa, ja edellytys, että viimeksi mainitun yhtiön osallistumista varten myönnettyjen varojen on muodostettava 25 prosenttia hankkeen rahoituksesta, merkitsivät, että tarjouspyyntö erosi huomattavasti 13.6.1995 tehdystä tarjouspyynnöstä. Nämä muutokset, jotka muuttivat merkittävästi tarjouspyynnön kohteena olleen hankkeen taloudellista sisältöä ja työskentelytapoja, lisättiin Puolan hallituksen nimenomaisesta pyynnöstä. Komissio pyrkii erittelemään asian Embassy Limousines & Services vastaan Euroopan parlamentti tosiseikkoja. Kyseisessä asiassa parlamentin menettelytapojen todettiin luoneen sellaisen perustellun luottamuksen, joka synnytti sopimuksen ulkopuolisen vastuun. Joka tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi kyseisessä asiassa, että menettelyyn osallistuvan yrityksen on vastattava tarjouksen laatimiseen liittyvistä kustannuksista, koska oikeus osallistua tarjouskilpailuun ei merkitse varmuutta siitä, että hankintasopimus tehdään,[21] ja ettei kantajalla näin ollen ole perusteita vaatia korvausta menetetystä voitosta, koska silloin annettaisiin vaikutus sopimukselle, jota ei missään vaiheessa ollut olemassa.[22] Tätä periaatetta sovelletaan etenkin esillä olevassa asiassa, koska sen lisäksi, ettei sopimusta missään vaiheessa ollut olemassa, sitä ei olisi enää voinutkaan olla Puolan hallituksen peruutettua koko hankkeen.

48. Tähän valitusperusteeseen liittyy kaksi erillistä näkökohtaa, jotka kuitenkin liittyvät toisiinsa. Ensinnäkin väitetyn vahingon väitetään johtuvan komission lainvastaisista toimista ja laiminlyönneistä eikä Puolan hallituksen päätöksestä peruuttaa tutkimus, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi. Toiseksi väitetään, että komission lainvastainen toiminta vaikutti joka tapauksessa merkittävästi kyseiseen päätökseen.

20 — Ks. edellä alaviite 19.

21 — Tuomion 75 kohta.

22 — Tuomion 96 kohta.

49. Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemät syy-yhteyksiä koskevat arviot ovat tosiseikkoja koskevia arvioita eikä niitä sellaisinaan voida ottaa tarkasteltaviksi valitusasteessa. Vaikka asia ei olisikaan näin ja vaikka väitetty vahinko tai Puolan hallituksen päätös johtuisivatkin komission toimintatavoista tarjouspyyntömenettelyn yhteydessä, en katso, että tulos olisi tai sen olisi pitänyt olla toinen, koska, kuten edellä totesin, mikään ei viittaa siihen, että komissio olisi toiminut laittomasti.

50. Tästä seuraa, että yhtäkään valitusperustetta ei voida pitää perusteltuna.

Ratkaisuehdotus

51. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

i) hylkää valituksen ja

ii) velvoittaa TEAMin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.